

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 5, 2016 [Назад](#) [Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 338.439

Є. С. Палійчук,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
І. В. Павлик,
випускник кафедри фінансів, магістр, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ОРГАНІЗАЦІЯ ХАРЧУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Evgeniya Palyjchuk,
PhD, associate professor, department of economic theory, of State higher education institution «Uzhhorod national university»
Igor Pavlik,
a graduate of the Department of Finance and Banking, MA of State higher education institution «Uzhhorod national university»

CATERING AS AN ELEMENT OF SOCIAL INFRASTRUCTURE OF TRANSCARPATION REGION

Стаття присвячена проблемам розвитку та функціонування галузей соціальної інфраструктури у Закарпатській області. Надзвичайно складним є подолання проблем розвитку сфери організації харчування в умовах економічної трансформації в Україні. Основною передумовою розвитку даної сфери є стабільно зростаюча економіка країни. У роботі досліджено показники стану підприємств організації харчування та перспективи розвитку в умовах економічної трансформації. Визначено економічні важелі, що забезпечують функціонування підприємств організації харчування. Метою розвитку сфери громадського харчування є підвищення життєвого рівня населення шляхом створення гармонійного соціального середовища, в якому забезпечується повний обсяг життєвих потреб на рівні науково-обґрунтованих норм і нормативів, що сприятиме досягненню показників якості життя та ефективності економіки. Актуальність обраної теми обґрунтована підвищенням уваги до розвитку сфери громадського харчування України і зокрема Закарпаття.

The article is devoted to problems of development and functioning of branches of social infrastructure in the Transcarpathian region. Extremely difficult part is overcoming the problems of development of nutrition in the conditions of economic transformation in Ukraine. The basic premise of development of this sector is steadily growing economy of the country. The study examined indicators of enterprises of catering and prospects of development in conditions of economic transformation. The economic levers responsible for the operation of enterprises of catering. The purpose of development of sphere of public catering is to increase living standards by creating a harmonious social environment, which provides a full volume of the vital needs at the level of science - based norms and standards that will contribute to the achievement of indicators of quality of life and economic efficiency. The relevance of the topic chosen is justified by the increasing attention to the development of food industry of Ukraine and particularly in Transcarpathia.

Ключові слова: соціальна сфера, підприємства організації харчування, ресторанне господарство.

Keywords: social services, businesses catering, restaurant management.

Вступ та постановка проблеми. З економічної точки зору рівень розвитку продуктивних сил визначається виробничим потенціалом, а також розвитком соціальної інфраструктури України. Соціальна інфраструктура забезпечує нормальні умови життєдіяльності людей. Вона є похідною величиною від розвитку виробництва та розміщення галузей народного господарства. Темпи урбанізації також залежать від соціальної інфраструктури. Роздрібна торгівля, як елемент соціальної інфраструктури, забезпечує людей товарами народного споживання. Підприємства організації харчування забезпечують людей товарами народного споживання та продукцією харчування. Важливим показником соціальної інфраструктури є забезпеченість населення житлом. Охорона здоров'я країни відіграє важливу роль у забезпеченні лікування та профілактики захворювань. Інтелектуальний потенціал представлений навчальними закладами, які готують кадрів вищої кваліфікації. Особливе значення має санаторно-курортний комплекс. Наявність у країні розвиненої соціальної сфери сприяє розширенню економічної бази, припливу населення. Тому ми досліджували стан розвитку галузей соціальної сфери, зробили висновки та запропонували шляхи підвищення ефективності функціонування даної галузі економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При дослідженні використані дані Державної статистики України. Вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних основ функціонування галузей соціальної сфери зробили українські вчені-економісти. Гринько О.В. дослідив стратегічне управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій [1], Криштал Т. М. та Салівончик О. М. висвітлювали проблеми і перспективи розвитку соціальної інфраструктури регіону в ринкових умовах господарювання, [2,3], предметом досліджень Ковальської Л. Л. є механізми формування та розвитку соціальної інфраструктури регіону, про подолання диференціації соціального розвитку регіонів України пише Омельченко О. І. [4], шляхи забезпечення стійкого розвитку соціальної сфери сучасних міст опрацьовані у роботі Колодич О.В. [5], Мартинова Т. О. визначає фінансові важелі забезпечення розвитку соціальної сфери [6].

Метою даної роботи є оцінка стану розвитку галузей соціальної сфери Закарпаття, зокрема підприємств організації харчування.

Результати дослідження. До складу соціальної інфраструктури входять освіта, культура і мистецтво, охорона здоров'я, організація харчування та побутове обслуговування, торгівля, житловий фонд тощо.

В структурі відмічених галузей домінує місце в забезпеченні відтворювальних процесів належить охороні здоров'я. Зінь Е.А. наголошує що, "Стан

здоров'я громадян і сфери охорони здоров'я відображають рівень економічного розвитку країни, спрямованості її соціальної політики. Виступаючи якісною характеристикою трудових ресурсів потенціалу України, стан здоров'я народу визначає рівень продуктивності праці в суспільстві та безпосередньо впливає на перспективи соціально-економічного розвитку України. [7].

Аналіз основних тенденцій в сфері охорони здоров'я у Закарпатській області показує, що мережа закладів охорони здоров'я залишається стабільною. На початок 2015 року в області налічувалося 54 лікарняних та 358 амбулаторно-поліклінічних закладів [8]. Однак цей процес супроводжується скороченням кількості ліжок та ємності амбулаторно-поліклінічних закладів. Порівняно з середньообласним показником гірша забезпеченість лікарняними закладами сільських жителів Берегівського, Великоберезнянського, Воловецького та Міжгірського районів. Не має позитивного впливу на стан здоров'я жителів регіону розвиток приватної сімейної медицини. В Закарпатській області наявні 22 приватні лікувально-профілактичні заклади, в яких зайнято більше 100 спеціалістів.

Серед галузей соціально-культурного комплексу особливе місце посідає галузь освіти. Перша ланка у мережі закладів освіти – це дошкільні заклади. Станом на 01.01.2015 року в області нараховувалося 569 дошкільних закладів на 36528 тис.місць. До того ж починаючи з 2002 року має місце тенденція до збільшення мережі постійно діючих дошкільних навчальних закладів. Серед структурних елементів освіти найбільшою складовою за чисельністю є середня освіта.

Загальноосвітні навчальні заклади								(на початок навчального року)	
Рік	Кількість закладів одиниць	Кількість учнів у загальноосвітніх навчальних закладах – всього, тис. осіб	Кількість учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, тис. осіб			Випуск учнів загальноосвітніх навчальних закладів, тис. осіб			
			денних	вечірніх (зніжених), включно-ночних тис. що навчає-ся	закінчили школу II ступеня (одержали свідоцтво про базову загальну середню освіту)	закінчили школу III ступеня (одержали атестат про повну загальну середню освіту)	Кількість вчителів, тис. осіб		
1995/96	723	209,8	208,8	2,8	17,2	7,8	17,2		
1996/97	724	209,2	208,0	1,2	18,4	7,8	17,2		
1997/98	723	211,0	209,7	1,3	19,1	7,6	17,4		
1998/99	725	210,6	209,2	1,4	20,2	8,7	17,5		
1999/00	728	207,9	206,4	1,5	20,5	10,8	17,6		
2000/01	722	207,8	206,3	2,5	19,8	11,0	18,1		
2001/02	726	204,9	201,6	3,3	20,8	12,3	18,1		
2002/03	721	200,8	197,0	3,8	20,7	12,5	17,8		
2003/04	722	194,9	191,2	3,7	20,7	14,2	18,2		
2004/05	716	188,9	185,2	3,7	19,6	15,0	18,1		
2005/06	713	181,7	178,2	3,5	19,3	14,9	18,2		
2006/07	712	176,0	172,8	3,2	18,9	14,3	18,3		
2007/08	714	170,3	167,1	3,2	18,8	14,2	18,3		
2008/09	711	164,3	161,6	2,8	17,8	14,0	18,5		
2009/10	708	159,6	157,0	2,6	15,4	13,7	18,6		
2010/11	693	155,6	153,1	2,5	16,4	12,8	18,7		
2011/12	679	154,0	151,7	2,3	15,7	10,9	18,8		
2012/13	675	153,5	151,7	1,8	14,9	10,7	18,9		
2013/14	670	153,3	152,0	1,3	14,5	10,7	19,1		
2014/15	670	154,9	153,9	1,0	13,5	10,2	19,2		
2015/16	669	157,0	156,1	0,9	13,9	9,3	18,9		

Рис.1. Загальноосвітні навчальні заклади Закарпатської області

У Закарпатській області у 2015/2016 навчальних роках налічувалося 669 середніх закладів освіти, де навчаються 157 тисячі осіб [8]. Починаючи з 2003/03 навчального року відмічена тенденція до скорочення освітньої мережі. На початок 2015/2016 навчального року у 14 вищих навчальних закладах Закарпатської області I-II та III-IV рівнів акредитації навчалася 22 тис. осіб.

Становлення ринкових відносин негативно позначилося на розвитку закладів культури і мистецтва. На початок 2015 року в області функціонує 4 театри, 3 концертні організації, 15 музеїв, 494 бібліотеки. За останні 10 років збільшилася лише кількість музіїв. У складі культосвітніх закладів важливе місце займає кіно, яке є найбільш масовим видом мистецтва. В області спостерігається занепад кінотеатрів як у містах, так і в селах: на початок 2015 року кількість кіноустановок по області склала 10 одиниць. За 10 років цей показник скоротився в 11 разів (у 2005 році функціонувало 110 кінотеатрів).

Важливою структурною ланкою торгівельної мережі є заклади організації харчування. Організація харчування – це підгалузь торгівлі, яка спеціалізується на виготовленні продуктів харчування, придатних до споживання або продажу, і обслуговування процесу споживання. Основні задачі торгівлі та громадського харчування – досягнення збалансованості попиту та пропозиції на ринку предметів споживання, задоволення попиту споживачів при високій якості обслуговування і мінімальному рівні витрат, пов'язаних із процесом обігу продукції. Громадське харчування структурно функціонує у формі їдалень, кафе, закусокних та інших пунктів харчування. Розвиток громадського харчування регіону характеризують такі економічні й соціальні показники: обсяг товарообороту громадського харчування, у тому числі продукції власного виробництва; асортимент продукції; кількість підприємств громадського харчування та місць у них на 1000 чоловік; коефіцієнт забезпеченості населення місцями; чисельність населення, яке користується послугами підприємств громадського харчування тощо.

Основу мережі ресторанного господарства складають кафе, бари, буфети, питома вага яких складає 81,7%. На рис.2. зображена динаміка розвитку торгівлі у 2000-2014 рр.

Рік	Обсяг роздрібно-товарообороту підприємств (юридичних осіб), млн.грн.	У тому числі питома вага, у %:		Темпи зростання обсягів роздрібно-товарообороту підприємств (юридичних осіб) до попереднього року, у порівнянних цінах, %	Наявність об'єктів роздрібно-торгівлі підприємств – (юридичних осіб) на кінець року, од	У тому числі		Наявність об'єктів ресторанного господарства (ресторани, кафе, бари, їдальні тощо) підприємств – (юридичних осіб) на кінець року, од	Кількість ринків з продажу споживчих товарів на кінець року, од
		продовольчих товарів	непродовольчих товарів			магазини	торгівлі напівавтономні		
2000	744,9	56,3	43,7	120,1	2877	2356	521	1164	84

2001	907,1	52,3	47,7	121,1	2681	2170	511	1087	93
2002	1074,1	51,3	48,7	119,7	2592	2050	542	1002	113
2003	1458,1	48,5	51,5	128,8	2442	1876	566	914	107
2004	2068,3	43,5	56,5	124,8	2367	1823	544	901	111
2005	2666,9	39,4	60,6	111,2	2130	1628	502	829	110
2006	2902,0	35,1	64,9	99,5	2115	1600	515	766	109
2007	3666,7	32,9	67,1	121,1	1977	1475	502	705	112
2008	5303,6	28,7	71,3	123,8	1883	1408	475	613	108
2009	4915,4	33,9	66,1	79,7	1734	1290	444	556	103
2010	5977,7	33,1	66,9	106,3	1677	1273	404	544	99
2011	7487,0	28,8	71,2	110,5	1575	1197	378	494	96
2012	7709,2	30,4	69,6	100,3	1436	1104	332	400	93
2013	8077,6	31,3	68,7	104,9	1320	988	332	324	94
2014	9743,9	30,3	69,7	96,5	1242	957	285	324	94

Рис. 2. Торгівля у Закарпатській області ,на кінець року

Аналіз рис.2. свідчить про те, що обсяг роздрібногo товарообороту підприємств торгівлі зростає, а кількість об'єктів організації харчування знизилась з 1164 од. у 2000 році до 324 од. у 2015 році, майже в 3 рази. Заклади торгівлі й громадського харчування розміщені практично в кожному населеному пункті.

Обсяги товарообігу залежать від чисельності населення, а також від місцезонашування даних закладів. Підприємства торгівлі й організації харчування розміщені в містах і великих сільських населених пунктах. Тут працюють спеціалізовані магазини продажу промислових і продовольчих товарів. У кожному селі функціонує один магазин, де реалізуються товари обох груп. Підприємства з побутового обслуговування (пошиття та ремонт одягу і взуття, хімічстка, ремонт радіо і телеапаратури, побутової техніки, лазні, сауни, надання ритуальних послуг) розміщені переважно у містах. Стан сфери послуг є незадовільним і ця ситуація поглиблюється платіжною кризою, що призводить до різкого скорочення обсягів наданих послуг

Найважливіша складова соціальної інфраструктури - житловий фонд. Це й зрозуміло: якщо навіть у населеному пункті немає інших інфраструктурних об'єктів, то житлові будинки обов'язково є. Житло є головним елементом житлово-комунального комплексу. Житловий фонд Закарпаття складає 30,1 млн.м². В середньому на 1 особу припадає 29,6 м². Нині в Україні існують такі види норм житлової площі у розрахунку на 1 особу :

- санітарна норма - 9 м² на 1 особу;
- соціальна норма – 13,65 м² на 1 особу;
- розрахункова норма – 5-7 м² на 1 особу – це розмір житлової площі, який застосовується при обчисленні потреби у житлі.

Треба зазначити, що у всіх районах Закарпатської області дотримано соціальну норму житлової площі на одну особу – 13,65 м².

Висновки. Аналіз економічного і соціального розвитку Закарпатської області протягом останніх років свідчить про ефективність впроваджуваних Урядом реформ та діяльності місцевих органів виконавчої влади, що сприяло досягненню високих темпів економічного зростання протягом 2010-2014 років та закріпленню цієї тенденції у 2015 році. Результати роботи господарського комплексу області також свідчать про стійку тенденцію до зростання у всіх сферах економічної діяльності. З розвитком соціальної інфраструктури та соціальної сфери пов'язані зовнішня та внутрішня торгівля, організація харчування та ресторанне господарство.

Пріоритетним завданням економічної політики держави є забезпечення збалансованого та стимулюючого впливу конкурентного розширення внутрішніх товарних ринків на економічну динаміку в Україні. В структурі організаційно-економічних факторів розвитку соціальної інфраструктури села вагомим місцем посідає проблема формування правового кола функціонування закладів соціальної сфери. У контексті трансформаційних перетворень у економіці краю неминучим є процес децентралізації управління та регулювання розвитку соціальних галузей. Залишковий принцип фінансування соціальної сфери відходить у минуле. Заклади соціальної інфраструктури села передаються у відання громад, які повинні опікуватись задоволенням життєвих потреб населення. Але серйозним гальмом на шляху реалізації цієї функції є обмежені бюджетні кошти, які не дозволяють їх утримувати навіть на мінімальному рівні

Сталий розвиток Закарпатського краю передбачає максимальне використання можливостей об'єднань громадян, профспілок, ділових та наукових кіл, врахування інтересів всіх вікових груп населення. Моносуб'єктність держави у виконанні соціальних програм гальмує розвиток соціальної сфери. На сучасному етапі розвитку країни потрібно залучати до вирішення соціальних проблем суб'єктів господарювання різних форм власності, регламентувати їх діяльність як суб'єктів соціальної держави.

У умовах формування ринкових відносин держава відіграє головну роль в стабілізації соціально-економічного розвитку. Головним економічним важелем регулювання соціального розвитку чинне законодавство визначило бюджетне фінансування за рахунок Державного і місцевих бюджетів. Основними джерелами фінансування розвитку соціальної інфраструктури повинні бути:

1. кошти державного бюджету (місцевого, районного, обласного, державного);
2. відрахування підприємств та організацій у фонд розвитку села;
3. частка плати за земельні ресурси, що входить до фіксованого сільськогосподарського податку; благодійні кошти громадян і організацій;
4. кредити банку;
5. інвестиції (зовнішні та внутрішні);
6. збори з населення на будівництво нових, реконструкцію діючих об'єктів соціальної інфраструктури.

Оскільки серед бюджетних асигнувань на підтримку розвитку соціальної інфраструктури переважають відшкодування витрат господарств на будівництво відповідних закладів, органи державного управління практично не мають можливості управляти цим процесом. Тому найбільше коштів витрачено на створення інженерних комунікацій (насамперед, будівництво газопроводів) та зовсім недостатньо - на зміцнення матеріальної бази освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення.

Кошти державного бюджету повинні виділятися на цільове будівництво необхідних об'єктів соціальної інфраструктури чи під конкретні соціальні програми, що стосуються питань охорони здоров'я, довкілля, розвитку освіти, соціального захисту населення тощо. В умовах перехідної економіки спостерігається дефіцит коштів місцевого бюджету. Тому місцеві органи влади повинні вирішити питання власності об'єктів соціальної інфраструктури. Саме невизначеність щодо питань власності підприємств соціальної інфраструктури є головним стримуючим фактором їх розвитку.

Література.

1. Гринько О.В. Стратегічне управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / Гринько Олександр Володимирович ; Полтав. нац. техн. ун-т ім. Юрія Кондратюка. - Полтава, 2013. - 20 с. : рис., табл.
2. Криштал Т.М. Соціальна інфраструктура регіону в ринкових умовах господарювання: проблеми та перспективи [Текст] : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.05 / Криштал Тетяна Миколаївна ; Черкас. держ. технол. ун-т. - Черкаси, 2013. - 40 с. : рис., табл.; 3. Салівончик, Олена Миколаївна. Формування та розвиток соціальної інфраструктури регіону [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / Салівончик Олена Миколаївна ; Луц. нац. техн. ун-т. - Луцьк, 2011. - 19 с. : рис.
4. Омельченко, Оксана Ігорівна. Подолання диференціації соціального розвитку регіонів України [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / Омельченко Оксана Ігорівна ; Нац. акад. наук України, Н.-д. центр індустр. пробл. розв. - Х., 2012. - 20 с. : рис.

5. Колодич, Олена Володимирівна. Забезпечення стійкого розвитку соціальної сфери сучасних міст [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / Колодич Олена Володимирівна ; Черкас. держ. технол. ун-т. - Черкаси, 2012. - 20 с. : рис.
6. Мартинова, Тетяна Олександрівна. Фінансове забезпечення розвитку соціальної сфери регіону [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / Мартинова Тетяна Олександрівна ; Черкас. держ. технол. ун-т. - Черкаси, 2012. - 20 с.
7. Регіональна економіка. Зін'є Е.А. [Електронний ресурс] – Режим доступу - : http://pidruchniki.ws/15950210/rps/ohorona_zdorovya#890.
8. Головне управління статистики у Закарпатській області [Електронний ресурс] – Режим доступу - : <http://www.ukrstat.gov.ua/statinfo/statinfo.html>.

References.

1. Hryn'ko O.V. (2013) "Strategic management of development of social infrastructure of rural territories", Ph.D. Thesis, Global economy, Poltava. NAT. tekhn. UN-t im. Yuri Kondratyuk, Poltava, Ukraine.
2. Krushtal T.M. (2013) "The social infrastructure of the region in market conditions: problems and prospects" ,Ph.D. Thesis, Global economy, Of Cherkasy. GOS. tekhnol. Univ., Cherkasy, Ukraine.
3. Salivonchuk O.M. (2011) "The formation and development of social infrastructure in the region" ,Ph.D. Thesis, Global economy, Luts. NAT. tekhn. Univ., Lutsk, Ukraine
4. Omelchenko O.I. (2012) "To overcome the differentiation of social development of regions of Ukraine" ,Ph.D. Thesis, Global economy, NAT. Acad. of Sciences of Ukraine, N.-D. center industr. problems. solutions., Kharkiv, Ukraine.
5. Kolodich O.V. (2012) "The sustainable development of social sphere in modern cities", Ph.D. Thesis, Global economy, Cherkassy. GOS. tekhnol. Univ., Cherkassy, Ukraine.
6. Martynova T.O. (2012) " Financial support for the development of social sphere of the region" ,Ph.D. Thesis, Global economy, Cherkassy. GOS. tekhnol. Univ., Cherkassy, Ukraine.
7. Zin' E.A. (2014) "Regional economy", available at: http://pidruchniki.ws/15950210/rps/ohorona_zdorovya#890.
8. The Department of statistics in Transcarpathian region, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/statinfo/statinfo.html>

Стаття надійшла до редакції 13.05.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"